

До спеціалізованої вченої ради Д 35.051.03
Львівського національного університету
імені Івана Франка

ВІДГУК

офіційного опонента - доктора юридичних наук

Волинця Владислава Володимировича

на дисертацію Бук Мирослави Олегівни

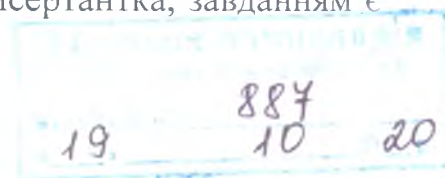
«Правове регулювання соціального обслуговування осіб з інвалідністю в
Україні»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.05 — трудове право; право соціального
забезпечення

Перехід України до ринкових відносин та створення засад соціально-орієнтованої економіки потребує трансформації існуючої правової моделі соціального забезпечення громадян. Застосування законодавства, яким визначаються засади соціального обслуговування осіб з інвалідністю, не може бути успішним без належного теоретичного підґрунтя та обґрунтування відповідного механізму реалізації права осіб на соціальне обслуговування. Тобто існує реальна потреба з урахуванням найновіших досягнень науки права соціального забезпечення, вітчизняного та зарубіжного досвіду, запропонувати ефективні моделі правового регулювання соціального обслуговування осіб з інвалідністю.

Підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та взяття на себе відповідних зобов'язань передбачає необхідність приведення національного законодавства у відповідність з європейськими вимогами та стандартами у сфері соціального захисту.

Є необхідність зміни пріоритетів надання соціального обслуговування особам з інвалідністю, оскільки як правильно зазначає дисертантка, завданням є



не тільки надання системи послуг, але і соціальна інклюзія особи, тобто створення умов для включення особи з інвалідністю в соціум.

Зміна пріоритетів соціального обслуговування осіб з інвалідністю передбачає створення нових суб'єктів, які надають таке обслуговування, а також забезпечення нормативно-правового регулювання питань визначення потреб особи/сім'ї у соціальних послугах, моніторингу якості надання таких послуг.

Необхідно переосмислити роль держави та органів місцевого самоврядування в системі надання соціального обслуговування особам з інвалідністю.

З огляду на всі ці обставини дисертаційне дослідження Бук Мирослави Олегівни «Правове регулювання соціального обслуговування осіб з інвалідністю в Україні», є актуальним та своєчасним.

Воно виконане відповідно до плану наукової роботи кафедри соціального права Львівського національного університету імені Івана Франка в межах держбюджетних тем: «Проблеми систематизації трудового, земельного та екологічного законодавства в Україні» (реєстраційний номер 0111U005531); «Теоретико-прикладні проблеми становлення та розвитку права зайнятості та права довілля в Україні» (реєстраційний номер 0119U002400).

Дисертантка методологічно правильно окреслила мету своєї роботи — комплексно проаналізувати правове регулювання відносин соціального обслуговування осіб з інвалідністю та напрацювати обґрунтовані теоретичні та практичні рекомендації щодо його удосконалення. (стор. 16).

Аналіз дисертаційного дослідження свідчить що завдання, які поставила автор виконані і підкріплені належними висновками. Серед завдань необхідно виділити:

- визначення особливостей інвалідності як правової підстави соціального обслуговування та розкриття змісту її основних правових ознак;
- дослідження механізму реалізації особами з інвалідністю права на соціальне обслуговування;
- аналіз особливостей змісту принципів надання соціального обслуговування

особам з інвалідністю;

- окреслення кола суб'єктів, які забезпечують реалізацію права осіб з інвалідністю на соціальне обслуговування та обґрунтування критерії їх класифікації;

- розкриття особливостей правового статусу суб'єктів, які надають та сприяють у наданні соціального обслуговування особам з інвалідністю;

- визначення та дослідження окремих видів соціального обслуговування осіб з інвалідністю в Україні різними суб'єктами;

- окреслення шляхів удосконалення законодавства України про соціальне обслуговування осіб з інвалідністю. (стор.16)

Об'єктом дослідження стали суспільні відносини щодо соціального обслуговування осіб з інвалідністю, які перебувають у складних життєвих обставинах, а його предметом правове регулювання соціального обслуговування осіб з інвалідністю. (стор. 16).

Дисертація має належне теоретичне підґрунтя, яке склали наукові праці в галузі права соціального забезпечення, теорії права, а також з суміжних правових наук (економічної, соціологічної тощо). Це дало змогу комплексного вирішення теоретичних проблем правового регулювання соціального обслуговування осіб з інвалідністю.

У дисертаційному дослідженні здобувачка проявила високий рівень вміння аналізувати та узагальнювати наукові позиції вчених, галузеве та суміжне законодавство, оцінювати судову та іншу правозастосовну практику, аргументувати висновки, формулювати визначення правових понять і пропозиції щодо вдосконалення галузевого законодавства з дотриманням правил нормотворення.

Аналіз структури дисертації засвідчив, що вона складається з анотації, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, а також списку публікацій здобувачки.

У дисертації сформульовано низку наукових положень, які Бук Мирослава Олегівна виносить на захист. Переважна їх більшість є новими, достовірними,

обґрунтованими, зрілими і виваженими, що дозволяє констатувати належний рівень новизни роботи та пропонування до захисту положень. До того ж дисертація пронизана й іншими теоретичними висновками та узагальненнями, пропозиціями науково-практичного характеру, які не виносяться на захист, однак мають належний рівень аргументування та заслуговують уваги.

Розвиваючи існуючі у правовій науці висновки та положення, дисертантка правильно формулює мету правовідносин соціального обслуговування осіб з інвалідністю, яка полягає в інклюзії особи в якої настав соціальний ризик – інвалідність у суспільне життя і цим вони відрізняються від пенсійних та допомогових правовідносин. (стор. 30-32)

У зв'язку з цим заслуговує уваги визначення поняття «інвалідність» як підстави соціального обслуговування, яке вона формулює як стійку втрату особою здоров'я, що обмежує її життєдіяльність, унеможлиблює здатність здійснювати діяльність у спосіб і в межах, звичайних для людини, та зумовлює необхідність мінімізації наслідків складних життєвих обставин та включення такої особи у громаду. (стор. 32)

Необхідно підтримати висновки здобувачки про те, що особливості форм соціального обслуговування осіб з інвалідністю зумовлюються правовим статусом уповноважених та зобов'язаних суб'єктів правовідносин соціального обслуговування, місцем надання соціального обслуговування, особливостями діяльності надавачів соціальних послуг, тривалістю надання такого обслуговування. Правильно підкреслено, що саме зобов'язані суб'єкти правовідносин соціального обслуговування визначають види і зміст соціальних послуг, виходячи з можливостей їхнього надання. (стор. 53)

Підтримуємо висновок дисертантки про те, що реалізація права на соціальне обслуговування передбачає наявність наступних елементів: 1) вчинення певних дій чи утримання від них в інтересах уповноваженої сторони; 2) вимагання створення належних умов, з боку держави та інших суб'єктів для ефективного виконання обов'язку; 3) реагування на законні вимоги уповноваженої особи; 4) притягнення до юридичної відповідальності у випадку порушення в процесі

виконання обов'язку прав інших суб'єктів чи невиконання покладеного обов'язку на зобов'язаного суб'єкта. (стор.57) В сукупності зазначені елементи дозволяють створити ефективну систему реалізації права особи з інвалідністю на соціальне обслуговування.

Позитивно слід оцінити намагання здобувачки розглядати право на соціальне обслуговування осіб з інвалідністю в аспекті можливості особи з інвалідністю при настанні соціального ризику отримати комплекс соціальних послуг у межах, визначених законом чи договором, укладеним у межах закону, для мінімізації негативних наслідків соціального ризику та включення такої особи у громаду. (стор. 65)

Належно обґрунтованим вважаємо висновок Бук М.О. про те, що проблемними питаннями, які створюють перешкоди реалізації особою з інвалідністю права на соціальне обслуговування є недостатність фінансування сфери соціального обслуговування, відсутність спеціального законодавства, норми якого б мали детально регламентувати процес вирішення в адміністративному або судовому порядку спорів, що виникають з приводу порушення права осіб з інвалідністю на соціальне обслуговування. (стор. 65)

Підтримуємо пропозиції дисертантки про необхідність внесення змін до Закону України "Про соціальні послуги", з метою впорядкування принципів надання соціальних послуг. Це дозволить впорядкувати систему принципів, а також підвищить ефективність надання соціального обслуговування особам з інвалідністю. (стор. 88)

Поділяємо позицію здобувачки про поділ суб'єктів, які надають соціальне обслуговування на: 1) тих, які зобов'язані надавати відповідне обслуговування таким особам відповідно до законодавства; 2) тих, для яких надання соціального обслуговування особам з інвалідністю є добровільним. (стор. 99).

Заслуговує на увагу висновок авторки, що держава не є соціально-зобов'язаним суб'єктом у правовідносинах соціального обслуговування. Адже держава лише виконує функцію гаранта і зобов'язується зробити доступною для осіб з інвалідністю систему соціального обслуговування. (стор.101)

Розвиваючи цей висновок, а також з метою реалізації принципу доступності соціального обслуговування підтримую висновок здобувачки про те, що обов'язок встановлення потреби у соціальних послугах покладається на державні органи чи органи місцевого самоврядування, а особа лише повинна здійснити своє волевиявлення з метою отримання соціального обслуговування шляхом звернення до суб'єкта, який сприяє у наданні соціальних послуг або ж безпосередньо до суб'єкта, який надає такі послуги. (стор. 138-139)

Цінність наукового пошуку роботи полягає також у тому, що дисертанткою детально проаналізовано характерні ознаки правового статусу суб'єктів які надають соціальне обслуговування відповідно до законодавства та тих суб'єктів, які надають соціальне обслуговування на добровільних засадах. (стор. 93-99; стор. 113-115).

Заслугує уваги обґрунтування здобувачкою необхідності посилення контрольних функцій МСЕК, ЛКК як суб'єктів, що сприяють у наданні соціального обслуговування особам з інвалідністю, зокрема в частині виконання індивідуальної програми реабілітації, а також контролю за відповідністю надання соціального обслуговування державним стандартам. (стор.127-130)

Здобувачка провела детальний аналіз юридичної підстави надання соціальних послуг. Такою вона правильно вважає укладення договору між відповідним територіальним центром соціального обслуговування та особою з інвалідністю чи її законним представником. (стор.140-142)

Підтримуємо позицію Бук М.О. стосовно того, що в основі договору про надання соціального обслуговування покладено соціально-забезпечувальне зобов'язання. Дисертантка правильно під соціально-забезпечувальним зобов'язанням розуміє – правовідносини активного типу, в яких соціально зобов'язаний суб'єкт, повинен в порядку і на умовах передбачених законом чи договором (укладеним в межах закону) надати особі необхідний їй вид соціального забезпечення. (стор. 141)

У дисертації сформульовані й інші наукові положення, які мають вагоме теоретичне і практичне значення.

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що здобувачка досягнула поставленої мети роботи та виконала окреслені завдання. Більшість наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження достатньо повно відображені в опублікованих авторкою наукових працях. Його результати можуть бути використані у процесі реформування галузевого законодавства, у науково-дослідницькій роботі та навчальному процесі, а також правозастосовній діяльності компетентних органів.

Водночас, дисертація Бук Мирослави Олегівни не позбавлена окремих неточностей чи дискусійних питань, які потребують додаткових пояснень.

1. Здобувачка у своєму науковому дослідженні бере участь у дискусії щодо застосування термінів для позначення осіб з інвалідністю: “інвалід”, “особа з обмеженою працездатністю”, “громадянин з особливими потребами”, “особа з обмеженими фізичними можливостями”, “особа з обмеженими фізичними та розумовими можливостями” (ст. 38-40). Необхідно погодитися з авторкою, що тривалий час ці терміни використовували в хаотичному порядку у законодавстві України, однак, дискусія щодо застосування цих термінів вичерпала себе після ухвалення Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів” від 19 грудня 2017 року № 2249 яким виключено із законодавства України термін “інвалід” і замінено його терміном “особа з інвалідністю.

2. Потребує додаткового пояснення теза про те, що у законодавстві необхідно передбачити можливість залучення незалежних експертів для вирішення проблемних питань, пов’язаних з проходженням особою медико-соціальної експертизи (ст. 62). Така пропозиція викликає сумнів з огляду на те, що, наприклад, у статті 61 параграфу 3 Кодексу адміністративного судочинства України, зазначено, що до учасників судового процесу належить, у тому числі і експерт. Таким експертом відповідно до статті 68 КАСУ може бути особа, яка володіє спеціальними знаннями, необхідними для з’ясування відповідних обставин справи.

3. Аналізуючи принцип добровільності надання соціальних послуг, здобувачка вірно звертає увагу на проблеми дотримання цього принципу у

спеціалізованих закладах з надання психіатричної допомоги (ст. 82-83). З метою закріплення додаткових гарантій прав осіб з інвалідністю під час їх лікування й отримання соціальних послуг у таких закладах, авторка пропонує створити контрольно-наглядовий орган, основним завданням якого було б контроль і нагляд за дотримання прав пацієнтів у таких установах (ст. 83-84). Однак, доцільність створення такого органу в Україні в сучасних умовах, а також ефективність його діяльності видається дискусійною.

4. Спірною видається позиція дисертантки, що найефективнішим способом контролю якості надання соціальних послуг, буде запровадження ліцензування діяльності у сфері соціальних послуг, не поширюючи цю вимогу на фізичних осіб, які надають соціальні послуги з догляду, без ведення підприємницької діяльності, на непрофесійній основі, особам з-поміж членів своєї сім'ї, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за згодою управління соціального захисту населення (ст. 118). Чи не буде вимога про необхідність ліцензування діяльності з надання соціальних послуг негативно впливати кількість суб'єктів, які надають соціальні послуги населення?

5. На стор. 52 дисертації здобувачка зазначає, що технічні та інші засоби реабілітації осіб з інвалідністю, на її переконання, можна віднести до натуральної допомоги, надання якої передбачено Законом України "Про соціальне обслуговування" від 17 січня 2019 року. Водночас, на сторінці 53, здобувачка запропонувала класифікувати соціальне обслуговування з огляду на форму надання соціальної послуги на стаціонарне, напівстаціонарне, соціальне обслуговування на дому та у спеціалізованих установах (ст. 53). Тому потребує уточнення до якого з цих видів соціального обслуговування належить надання технічних та інших засобів реабілітації особам з інвалідністю.

Разом з тим, необхідно наголосити, що висловлені зауваження мають дискусійний характер, не знижують значення проведеного дослідження. Тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Бук Мирослави Олегівни.

Вона є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням,